

REQUADRE I-3.

**MODEL DE DISTRICTE
INNOVADOR COM
A NOU SISTEMA URBÀ I LA
SEVA APLICACIÓ A LA
CIUTAT DE PALMA**

MIQUEL BARCELÓ ROCA

Doctor enginyer industrial i economista

1.

INTRODUCCIÓ

Es presenta la necessitat d'anar cap a un nou model de ciutat propi del segle XXI, per contraposició al del segle XX, que és resultat d'un model econòmic i tecnològic ja superat per la nova realitat de l'economia basada en el coneixement.

És necessari pensar i actuar avançant cap a models de ciutat compactes, basats en la mescla d'usos diversos, la ciutat dita dels 15 minuts, on es possible viure i treballar amb formes de mobilitat amables i no basades exclusivament en el vehicle privat. Aquestes ciutats promouen espais d'activitat econòmica que s'anomenen districtes innovadors (DI).

Són els espais capaços d'atraure talent de tot el món com a ecosistemes urbans, escenaris naturals del desenvolupament econòmic sostenible i socialment equilibrat. Són els escenaris dels nous llocs de treball qualificats, que generen una demanda estable de serveis que permeten ciutats econòmicament competitives i socialment cohesionades.

Finalment, es presenta l'estratègia i la situació actual i perspectiva futura del projecte de districte innovador del Nou Llevant de Palma, que segueix el model anterior i que està en fase de posada en marxa i de desenvolupament dels diferents àmbits i pols de desenvolupament.

2.

**MODEL DE DISTRICTE
INNOVADOR**

Un districte innovador és un espai urbà, node de la xarxa global de ciutats, que acull les noves empreses intenses en coneixement, pròpies de l'economia exponencial.

Es tracta d'aplicar un nou planejament urbanístic que permeti una nova ciutat densa i compacta amb mescla d'usos, que faciliti el canvi cultural i que potenciï els sectors intenses en coneixement. Un DI disposa de noves infraestructures de coneixement, té en compte el canvi social com a necessitat i com a oportunitat per a la innovació social i disposa de nous sistemes de governança i de comunicació.

Els espais públics d'un districte innovador creen sentit de comunitat, generen confiança i seguretat i promouen el moviment associatiu. L'ús del cotxe és compatible amb l'espai públic per als vianants i s'apliquen nous plans de mobilitat que promouen el transport públic.

Els DI són laboratoris vius per a l'experimentació que tenen en compte la im-

portància i predomini de la feina presencial cara a cara, amb adequació d'espais públics i d'edificis que facilitin aquesta forma de comunicació, compatible i complementària de la comunicació telemàtica. El districte innovador és, bàsicament, un espai per a la interacció.

Igualment, l'estructura i la gestió dels espais públics i privats afavoriran les activitats culturals i de serveis diversos, propis d'una ciutat oberta, de manera que la ciutat serà atractiva per al talent.

Seguint els diferents models de DI que avui es desenvolupen a les ciutats més dinàmiques del món, podem parlar d'un sistema complex format per cinc sistemes!. Són els següents:

- a) Un nou model de planejament i desenvolupament urbanístic: per a una nova ciutat densa i compacta, basada en la mescla d'usos, amb espais d'oficines, comerç, habitatge i equipaments públics. Amb mecanismes d'equilibri entre beneficis i càrregues públiques per finançar infraestructures, serveis i habitatge públic. La nova ciutat creativa i socialment equilibrada del segle XXI. L'urbanisme i l'arquitectura al servei de l'estratègia de la nova ciutat.
- b) Estratègia econòmica basada en l'elecció d'aquelles activitats o clústers urbans que estan en condicions d'establir les bases per a un futur desenvolupament amb perspecti-

va global. S'apliquen metodologies que permeten conèixer i actuar amb els principals agents públics i privats relacionats amb una activitat o àrea de coneixement específic. El pacte públic-privat és imprescindible per aquesta elecció i, en general, per al conjunt del sistema que forma el DI.

- c) Subsistema de coneixement o el desenvolupament d'infraestructures d'R+D i d'innovació: a partir de la situació d'una ciutat en les seves institucions de coneixement i els seus mecanismes de transferència, i d'acord amb les activitats o clústers escollits, en un districte innovador hi ha d'haver una certa capacitat de generació i transferència de coneixement per a la innovació.

Sense aquesta situació de partida, el districte innovador pot ser un mer receptor d'ocupants d'edificis d'oficines. A partir d'aquesta situació inicial necessària, s'han d'aplicar programes de desenvolupament de la base tecnològica existent, directament connectats amb un conjunt d'espais i activitats obertes com *coworking*, acceleradores, formació, intercanvi, etc., que poden configurar el que anomenem l'ecosistema d'innovació.

- d) El subsistema d'integració social: la transformació social mitjançant iniciatives que connectin el districte innovador amb la ciutadania. És l'element més important; el DI dirigit a les persones, a totes les persones de la ciutat que visquin i treballin o no al districte innovador. La innovació social com a tendència creixent a les ciutats creatives i element de cohesió

1. BARCELÓ, M. (2020). *INNOCITIES. Urbanismo, economía, tecnología y cambio social*. Barcelona: InnoPro (Amazon).

i de participació del conjunt de la ciutadania.

- e) La governança com element transversal de tot el sistema: amb els seus components de lideratge, gestió, pacte públic-privat i de recursos necessaris per al desenvolupament del projecte de districte innovador.

També s’haurà de tenir en compte la ciutat com a laboratori viu del desenvolupament tecnològic urbà. El districte innovador haurà de ser el districte urbà on la ciutat experimenta amb projectes pilot innovadors del fenomen urbà, des de nous models de mobilitat fins a aplicacions i serveis per a la ciutadania, passant per iniciatives de connexió amb el sistema educatiu de la ciutat, entre altres iniciatives. La innovació social serà la base del DI que es projecta al conjunt de la ciutat.

Finalment, la nova ciutat com a agent actiu de la transició energètica. Un dels reptes més importants de les noves ciutats és el canvi climàtic i els DI no poden quedar al marge dels processos de canvi necessaris. En aquest sentit, el nou districte innovador hauria de liderar el procés de transició energètica de la ciutat i del conjunt de les Illes mitjançant l’aplicació d’energies renovables, l’estalvi i l’eficiència energètica en el disseny, la construcció i la gestió dels edificis i en models de mobilitat basats en el vehicle elèctric. Tot plegat, com un element d’una política industrial que faciliti el creixement del sector energètic amb noves activitats econòmiques i llocs de treball.

Aquest conjunt d’elements interrelacionats configuren un sistema complex, que serà la base del futur de la nova ciutat pròspera, innovadora i inclusiva. La representació gràfica d’aquest model és la següent:

Figura IR-3.1.

Representació gràfica del model de districte innovador que s’aplica al districte de Palma

Font: BARCELÓ, M. (2020). *INNOCITIES. Urbanismo, economía, tecnología y cambio social*. Barcelona: InnoPro (Amazon), p. 103

Es configura un model de districte innovador com un sistema complex format per quatre subsistemes interrelacionats i per unes funcions transversals que, actuant coordinadament, permeten la creació i el desenvolupament d'un ecosistema urbà innovador que transforma el conjunt de la ciutat cap a un nou model urbà d'acord amb els requeriments del segle XXI.

3.

EL CAS DEL DISTRICTE INNOVADOR DEL NOU LLEVANT DE PALMA

L'actual projecte de districte innovador del Nou Llevant de Palma (DINL) té l'origen en les diferents activitats d'estudi i de dinamització cultural portades a terme per l'Associació Ramon Llull 2030 des de l'any 2016, amb el lideratge i l'entusiasme del senyor José Juan Novas, que implica persones i institucions de la societat civil mallorquina al voltant de la idea de promoure l'economia del coneixement i la innovació a la ciutat de Palma.

Des de l'any 2016 se celebren nombroses jornades i reunions; es presenten documents i propostes a les institucions públiques i privades, i es crea un estat d'opinió favorable a una aposta de la ciutat per sectors i activitats intensius en coneixement, com un complement a les activitats turístiques tradicionals que són la base de l'economia local.

Com a resultat d'aquestes activitats promogudes per la societat civil, els poders

públics locals fan seva la iniciativa i contracten a l'inici de l'any 2020 un estudi de viabilitat d'un projecte de districte innovador, el que avui es el projecte DINL.

Aquest estudi, que vaig tenir la responsabilitat de dirigir, es presentà el mes de juliol del mateix any a les principals institucions públiques de les Illes Balears, amb el lideratge del govern municipal, que ja anava acompanyat de la Universitat de les Illes Balears (UIB), amb qui se signa un acord per a l'impuls conjunt del nou districte.

Es tracta, doncs, d'una iniciativa de la societat civil acollida pel govern municipal i la UIB, que a partir d'aquest moment assumeixen el lideratge del projecte. D'aquesta manera, el projecte ja s'ha constituït en una triple hèlix, pendent d'implicar les altres administracions públiques i les empreses, que és el procés que es produeix actualment [gener de 2021], per comptar amb la quàdruple hèlix que recomanen les publicacions i estudis d'aquesta matèria.

3.1. POSADA EN MARXA DEL PROJECTE

El mes de setembre del 2020, el govern municipal decideix engegar el projecte constituint el comitè de coordinació corresponent, que és l'ens gestor participat per administracions, universitat i algunes entitats de la societat civil.

Aquest comitè —en el qual fins al gener de 2021 actui de coordinador— dona un gran impuls al projecte, concretant l'estratègia i les accions corresponents.

Del balanç dut a terme a finals de l'any 2020, en resulten aquestes conclusions sobre la situació del projecte de districte innovador en aquell moment:

- Projecte sòlid, viable, necessari i urgent.
- Cohesió i treball de l'equip humà implicat.
- Constitució dels comitès de coordinació amb la participació institucional.
- Quatre àmbits iniciats i en marxa: Campus Palma Tec, *hub* digital, *hub* de transició energètica i *citilab*.
- Acords estratègics amb empreses que permeten la disponibilitat d'espais públics i privats.
- Preparació d'una nova governança per a la gestió del projecte.
- Implicació de la societat civil.

A partir de les experiències en altres ciutats i països, en el cas del districte innovador de Palma, es pot considerar que el balanç de deu mesos de l'any 2020 és altament satisfactori i que cal continuar avançant en el mateix sentit durant els propers anys. Els projectes de DI són a llarg termini i la situació actual del projecte de Palma és altament satisfactòria, però la situació i la competència internacional fan que s'hagi de seguir avançant de manera decidida durant els propers anys.

3.2. UNA ESTRATÈGIA INNOVADORA

El cas del districte innovador de Palma és molt interessant per molts aspectes, com ara per les característiques de la ciutat,

per l'entramat institucional específic de les Illes, per la situació de partida del sistema de coneixement i del sistema productiu i per la proximitat dels barris que limiten amb l'àmbit territorial del futur districte.

A aquesta situació que podríem dir *especial* (de fet, cada situació és especial en el sentit de diferent d'altres casos), necessàriament hi han de correspondre uns trets diferencials del cas de Palma en relació amb altres districtes. Palma no és ni Boston ni Barcelona i, per tant, no és possible la transposició mimètica d'un model, com s'ha fet en molts casos amb l'anomenat «*silicon something*», si no que cal fer un «vestit a mida», cal innovar en l'estratègia i en el pla d'accions.

El principals trets diferencials del cas de Palma són els següents:

- a) Estratègia d'urbanisme llavor, que és una fórmula aplicada en molts casos i recordada per Richard Sennet² que consisteix en la transformació d'un territori actuant de manera contundent i decidida sobre alguns pols inicials, amb la idea que acabaran influïnt i provocant la transformació de tot el territori en qüestió.

La força de nous espais de centralitat acaba influïnt en el seu entorn, de manera que amb les accions de promoció i acompanyament més apropiades s'arribarà a llarg termini a la transformació de tota l'àrea prevista pel districte.

2. SENNET, R. (2019). *Construir y habitar. Ética para la ciudad*. Barcelona: Anagrama.

En el cas del DINL de Palma, s'han identificat i s'està actuant sobre cinc pols o àmbits de desenvolupament, que es descriuen més endavant.

- b) Acords amb propietaris privats: aquests pols de desenvolupament són possibles si es pot arribar a acords amb propietaris privats per modificar el planejament en benefici mutu. Es tracta d'incorporar aquests espais a la dinàmica del nou districte mitjançant processos de modificació del planejament que determini nous usos d'acord amb l'estratègia del districte. D'aquesta manera, s'activen noves inversions i es forma nou capital públic i valor social.

En cada cas, el resultat serà diferent, però la base conceptual serà la mateixa: modificació de planejament per acordar uns usos d'acord amb les necessitats del nou districte, tant de naturalesa pública com privada. La base jurídica consisteix en l'aplicació de l'article 47 de la Constitució espanyola per acord entre els agents públics i els privats.

Aquesta és una de les formes de col·laboració públic-privat necessàries per al desenvolupament d'un districte innovador.

- c) Integració social, funció del *citilab*: alguns projectes d'altres ciutats han ignorat d'entrada el component social i el resultat han estat processos de gentrificació que han expulsat part de la població del territori implicat. L'experiència recomana que cal

anticipar-se amb mesures de política pública que evitin els efectes negatius de l'èxit econòmic del projecte de districte innovador. En el cas de Palma, a banda d'altres mesures com la promoció d'habitatge públic, un dels projectes clau és el del *citilab* que es vol instal·lar al centre del barri de la Soledat.

- d) La teoria del camp base: quan la situació de partida no és òptima en aspectes d'estructura econòmica i de base de coneixement, com passa en el cas de la ciutat de Palma, es poden adoptar estratègies de desenvolupament per etapes, d'acord amb el que abans s'ha dit de l'urbanisme llavor. És per això que es programa una primera etapa 2020-23 amb l'objectiu de projectar i desenvolupar algunes accions o pols de desenvolupament concrets, per arribar al 2023 havent consolidat un «camp base» que hauria de permetre de «fer el cim» durant els anys següents.
- e) Estratègia temporal: etapes 1, 2 i 3. D'acord amb els punts anteriors, es constata que ens trobam davant d'un projecte estratègic fonamental per al futur de la ciutat i de les Illes que podria ser la base de l'estratègia de diversificació productiva de l'economia balear. És, per tant, un projecte a llarg termini que constarà de diferents etapes, que necessàriament s'han de recórrer a partir d'una base conceptual sòlida, d'una estratègia adequada a les circumstàncies específiques de Palma i de les Illes Balears i d'un treball continuat al llarg dels propers anys.

Etapa 1: és l'arrencada que s'ha fet durant l'any 2020 i conté els processos de disseny, programació i posada en marxa dels diferents projectes.

Etapa 2: ocuparia el període 2021-23, que hauria de permetre arribar al «camp base», de manera que el procés es fes a la pràctica irreversible. El projecte s'hauria consolidat, s'hauria demostrat que funciona i ja es podrien plantejar objectius més amplis i ambiciosos. Per a aquesta etapa és fonamental la creació i el ple funcionament d'una governança estable i representativa que ja s'ha dissenyat i preparat durant l'etapa 1.

Etapa 3: a partir del 2024 i durant els següents deu a vint anys. Seria el període de creixement i de situar Palma en el mapa global de les ciutats innovadores, pol d'atracció del talent internacional i d'inversions en empreses i institucions intenses en coneixement.

Aquests trets diferencials del cas de Palma podrien representar en el futur un nou model per a altres ciutats europees de dimensió mitjana, sobretot del sud d'Europa. El districte de Palma podria ser, en aquest sentit, un referent internacional, com avui ho és el districte 22@ de Barcelona.

3.3. PROGRAMACIÓ D'ACCIONS SEGONS ELS SUBSISTEMES DEL DISTRICTE INNOVADOR

a) Un nou model de planejament i desenvolupament urbanístic: per a una nova ciutat densa i compacta,

basada en la mescla d'usos, amb espais d'oficines, comerç, habitatge i equipaments públics.

En el marc del Pla General de Palma, i de l'actual procés de revisió, pel que fa a l'àmbit territorial de l'actual districte de Llevant s'està actuant a un doble nivell.

En primer lloc, mitjançant processos de modificació puntual de l'actual planejament, per poder disposar dels espais necessaris amb els referits acords amb propietaris privats; correspon a les etapes 1 i 2 del projecte.

La modificació de l'actual pla general ha de permetre la difusió del procés de transformació al conjunt del territori del nou districte.

Amb el planejament urbanístic hi van associades altres actuacions fonamentals com un nou pla de mobilitat, un nou model energètic, la connexió amb la resta de la ciutat o els aspectes de transformació social del conjunt. Sense l'eina urbanística, no seria possible parlar del nou districte innovador. És la condició prèvia necessària però no suficient.

b) Estratègia econòmica: basada en l'elecció d'aquelles activitats o clústers urbans que estan en condicions d'establir les bases per a un futur desenvolupament amb perspectiva global. És l'eina per a la diversificació productiva de la ciutat i, per extensió, del conjunt de les Illes.

De l'estudi de viabilitat, se'n deriven aquestes estratègies de diversificació productiva que corresponen amb els pols de desenvolupament abans esmentats:

- Ecosistema innovador plurisectorial basat en el Departament d'Enginyeria de la UIB i relacionat amb algunes de les tecnologies pròpies de l'estratègia Indústria 4.0.
- Hub digital de promoció de tecnologies i activitats basades en la digitalització de processos i de serveis associats. Les tecnologies d'animació, els videojocs, el món audiovisual, la innovació digital en el sector turístic i el sector dels mitjans de comunicació serien alguns dels exemples inicials.
- Hub per a la transició energètica, aprofitant el canvi de model energètic obligat pel canvi climàtic i per les directives europees, com una gran oportunitat de desenvolupar tecnologies pròpies i noves activitats econòmiques. No es tracta només de ser receptors de serveis i d'instal·lacions d'energies renovables, sinó de desenvolupar un sector industrial i de serveis propi que representi un nou teixit empresarial de les Illes Balears.
- Innovació del sector turístic, com a resultat de les especialitzacions anteriors que representen tecnologies i activitats transversals que poden promoure la innovació en el sector turístic, reforçant la competitivitat internacional i generant noves activitats de serveis en el sector.

- c) Subsistema de coneixement o el desenvolupament d'infraestructures de R+D i d'innovació. Partint de la base de coneixement avui existent a diferents departaments, escoles i centres de recerca de la UIB, es tracta de desenvolupar una potent base tecnològica i de coneixement necessària per al desenvolupament de les activitats econòmiques previstes al districte.

En aquest sentit, per cada un dels sectors productius referits al punt anterior, s'haurien de valorar les necessitats de l'oferta tecnològica corresponent amb programes de desenvolupament de cada cas. A partir dels recursos actualment existents, s'han d'aplicar programes de desenvolupament de la base tecnològica necessària per a cada un dels clústers considerats.

No es pot parlar de districte innovador sense tenir-ne en compte la complexitat i, en aquest sentit, els pols i sectors de desenvolupament anteriors estaran directament connectats amb un conjunt d'espais i activitats obertes —com ara *coworkings*, acceleradores, formació, intercanvi, etcètera— que hauran de configurar l'ecosistema d'innovació.

- d) El subsistema d'integració social. La transformació social mitjançant iniciatives que connectin el DI amb la ciutadania, començant per la seva aplicació al barri de la Soledat Sud i barris adjacents.

A part de polítiques públiques en marxa com les polítiques d'habitatge públic, en

aquest cas l'element específic propi del districte que cal instal·lar al centre del barri és el que s'anomena un *citilab* —o laboratori per a la ciutadania—, que és un espai obert al barri, recurs del sistema educatiu, que actuarà d'instrument per a la innovació social i de ròtula de connexió amb la resta del districte, començant per la seva estreta relació amb els pols de desenvolupament abans presentats.

Un *citilab* és un model d'innovació social, avui present a algunes ciutats del món i que en el cas de Palma podria ser una eina fonamental d'integració social dels barris i, per extensió, del conjunt de la ciutat.

El subsistema d'innovació social té tot el seu potencial en la mesura que es pugui connectar amb la resta de subsistemes: espais públics i privats, llocs de treball connectats amb el sistema educatiu, sistema educatiu connectat a tots els nivells i lideratge polític i pacte públic-privat. És fonamental la visió i les accions sistèmiques entenent i gestionant la complexitat del conjunt i no actuant amb mesures sectorials o departamentals disperses, que és la tendència actual a la majoria de ciutats i països del món. D'aquí ve la necessitat i la urgència d'una governança pròpia integral.

e) La governança com a element transversal de tot el sistema, amb els seus components de lideratge, gestió, pacte públic privat i participació. És una peça fonamental i l'eina de lideratge, participació i gestió sense la qual el nou districte no podria funcionar.

El sistema de governança provisional actual basat en el Comitè de Coordinació tindria un caràcter temporal per assegurar la posada en marxa del projecte, però, ja arribat a la seva caducitat, s'hauria de substituir per l'eina necessària per cobrir les properes etapes programades.

Associats amb el model de governança, són necessaris els corresponents plans de comunicació i de màrqueting imprescindibles per a la projecció interna i internacional de la marca del districte i per a l'atracció d'inversions, a banda d'altres funcions pròpies d'aquestes disciplines.

Com a bona pràctica de gestió, poc freqüent a les nostres latituds, seria convenient aplicar models de cost-benefici amb avaluacions periòdiques independents que permetessin valorar els impactes econòmics i socials del projecte per prendre les decisions més oportunes.

3.4. PER UNA VISIÓ INTEGRADA

La visió per subsistemes s'haurà d'integrar amb els diferents àmbits i projectes actualment en marxa. Són dues maneres de veure la realitat del pla d'accions del projecte de DINL de Palma i serveixen per entendre més bé la complexitat del sistema que estem tractant, propi de la naturalesa complexa de l'actual canvi tecnològic i del sistema productiu.

En el primer cas, la visió per subsistemes remet al model de districte innovador —avui en procés d'aplicació a tot el món i que s'entén organitzat en cinc subsistemes— es correspon exactament amb

la visió espacial condicionada per l'estratègia específica que s'està aplicant a Palma i a les Balears. És una manera de veure el mateix panorama des de perspectives diverses.

I aquí cal tenir molt clares les respostes a dues possibles crítiques al model del districte innovador, que són: primera, pensar que es pota tractar d'una opció elitista que margina la resta de la població, i, segon, que això reforça la centralitat de la capital, tot ignorant la resta del territori.

El programa actual del districte innovador de Palma incorpora des del primer moment, en relació amb els altres subsistemes, el subsistema d'integració social a través d'un conjunt de mesures de política pública i de programes d'innovació social, ja referits. Aquestes polítiques i aquests programes s'hauran d'estendre progressivament a tots els barris de la ciutat.

D'una banda, està demostrat que la creació de llocs de treball d'alta qualificació genera demanda estable i llocs de treball en el sector serveis, no estacional com el turisme, sinó de tot l'any, que alguns investigadors situen en una relació 1 a 5 —un lloc de treball d'alta qualificació generaria cinc llocs de treball de tot tipus al sector serveis— i que, en el cas de Palma, es proposa situar, atesa la realitat socioeconòmica del sud d'Europa, en una relació d'1 a 2.

D'altra banda, també està demostrat que sense capitalitat forta no hi ha territori fort i tots dos es poden alimentar i interrelacionar mútuament. En aquest sentit,

a mesura que el districte innovador de Palma se situï en el món com un node de la xarxa global de ciutats innovadores, la resta de les Illes se'n poden anar beneficiant, per processos de capillaritat natural i també per polítiques concretes d'equilibri territorial. En aquest sentit, hi ha molts exemples de bones pràctiques al món que s'hauran de tenir en compte per a les Balears, evitant, però, que cada illa repliqui tot el que es pugui fer al districte o a la ciutat de Palma.

4.

CONSIDERACIONS FINALS I PERSPECTIVES FUTURES

Es tracta d'anar avançant en un nou model de ciutat propi del segle XXI, per contraposició al del segle XX, que és el resultat d'un model econòmic i tecnològic ja superat per la nova realitat de l'economia basada en el coneixement. El model actual és insostenible ambientalment i energèticament i ineficient des del punt de vista econòmic i, per tant, aquelles ciutats que no tinguin la capacitat de canviar-lo entren en processos de decadència progressiva que poden arribar a ser irreversibles.

És necessari pensar i actuar avançant cap a models de ciutat compactes, basats en la mescla d'usos diversos, la ciutat dita dels 15 minuts, on es possible viure i treballar amb formes de mobilitat amables i no basades exclusivament en el vehicle privat. Aquestes ciutats promouen espais d'activitat econòmica que anomenam districtes innovadors.

Són els espais capaços d'atraure talent de tot el món com a ecosistemes urbans, escenaris naturals del desenvolupament econòmic sostenible i socialment equilibrats. Són els escenaris dels nous llocs de treball qualificats que generen una demanda estable de serveis que permeten ciutats econòmicament competitives i socialment cohesionades.

Aquests ecosistemes urbans anomenats districtes innovadors segueixen un model de subsistemes integrats que es desenvolupen a partir d'activitats estretament relacionades i que, a efectes pràctics, es presenten mitjançant la imatge de subsistemes: urbanístic, econòmic, de coneixement, social i de governança, que actualment s'està aplicant a les ciutats més dinàmiques del món.

Finalment, s'ha presentat l'estratègia i la situació actual i perspectiva futura del projecte de districte innovador del Nou Llevant de Palma, que segueix el model anterior i que està en fase de posada en marxa i de desenvolupament dels diferents àmbits i pols de desenvolupament.

En aquest sentit, les bases conceptuals, estratègiques i programàtiques del projecte de districte innovador de Palma estarien correctament formulades i en procés d'implantació i els propers anys diran si ha estat possible el lideratge i el consens social i polític que en permeti el ple desenvolupament. Aquest és un projecte de Ciutat i de les Balears que necessita un ampli consens, estabilitat en el temps i participació dels sectors de la quàdruple hèlix: administracions, coneixement, empreses i societat civil.